

METODA AUTOOBSERVAȚIEI ȘI INTROSPECȚIA

Prin confuzia cu introspecția, care a fost părăsită o mare perioadă de timp autoobservația este o metodă utilă, care stă la baza discuției clinice cu subiectul (pacientul). Este mai eficace în cazul copiilor, preadolescenților și adolescenților (să ne gândim la bogăția informațiilor obținute din jurnale, însemnări, albume etc. sau autoportrete).

Deși are și ea o valoare limitată, de emotivitatea de relație și intimism, de conflictul dintre intimitate și publicitate, poate fi dirijată subtil pentru a se afla informații în ceea ce privește raportul cu familia, cu școala, poziția față de sine etc.

Introspecția este reintrodusă în psihologie prin intermediul convorbirii, chestionarului și biografiei; răspunsurile subiecților presupun, adesea, o introspecție chiar lacunară și subiectivă.

În cazul introspecției experimentale școala de la Würzburg, ale cărei rezultate au fost confirmate prin cercetări ulterioare (O. Nichiforova, 1951 — «Rolul reprezentărilor în perceperea cuvântului, frazei și descrierii artistice» — în vol. «Probleme de psihologia înțelegerii — sub redacția A. Smirnov, Buc., Ed. de stat), arată că introspecția poate fi sursă de cunoaștere științifică, dacă rezistă la proba activității empirice, adică atunci când concordă între ele constatările multor cercetători (psihologi).

Autoobservația și introspecția pot fi sursă de cunoaștere și reprezintă cazuri particulare ale observației.

Introspecția (lat. introspicere = «a privi în interior») este o metodă de autoobservație, de înregistrare a propriei persoane prin studiul fenomenelor interne, al stărilor subiective (percepții — emoții — sentimente — reverii), conștiințe. Introspecția este de asemenea un atribut al ființei umane, fiind legată de conștiința de sine și constituind o modalitate de autocunoaștere. Diferită de autoanaliză, introspecția se referă la percepțiile și stările proprii conștiințe; ea nu atinge ca proces, metodă sau orientare, nivelurile profunde, cu origine în inconștient. Introspecția a devenit metodă specifică o dată cu dezvoltarea psihologiei fenomenologice, din care derivă diversele curente psihologice grupate sub numele de psihologie comprehensivă. Introspecția, ca însușire a persoanei, apare în special la personalități

introvertite, anancaste, și schizoide; apare, de asemenea, în nevroza obsesională. Introspecția contribuie la formarea unei imagini de sine, dar ea poate oferi și date false despre propria persoană, întrucît autoobservația este impregnată subiectiv și poate fi deformată în special de dorința inconștientă.

Introspecția provocată este o metodă experimentală, constînd în a supune un subiect unei stimulări diferite, care comportă un răspuns sau o sarcină determinată. I se cere subiectului să-și expună stările subiective și răspunsurile sale retrospectiv. Această metodă a fost utilizată de Binet și de Școala de la Würzburg.

Autoobservarea (auto, și lat. «observare»). Termenul are două accepțiuni:

1. Capacitatea unor subiecți de a-și analiza trăirile și reacțiile în fața unor evenimente sau în cadrul unor intoxicații, voluntare sau nu, cu diverse substanțe cu acțiune psihotropă. Sînt celebre în psihologie cazurile unor scriitori sau medici: Voltaire, Kandinski, Freud, Goethe etc.

2. Tendința cu caracter patologic a unor subiecți de a-și analiza în mod excesiv unele funcții fiziologice (respirație, bătăile cordului, sudorația, funcția sexuală etc.) și de a le acorda, de obicei, o semnificație morbidă. Este mai frecventă la persoanele dizarmonice, psihastenice, paranoice, anxioase, ca și la bătrîni și adolescenți.

O formă particulară a autoobservației este autoobservația în oglindă a schizofrenilor, care constituie, după unii autori, un semn patognomonic — «semnul oglinzii».

Autocunoașterea (auto și lat. cognoscere = «a cunoaște»), în sens larg, desemnează cunoașterea de sine prin sine, cunoaștere care este însă relativă, fiind impregnată de subiectivism. Practic nu este vorba de o dedublare a conștiinței de sine (care ar echivala cu desfășurarea unui fapt de conștiință, concomitent cu analizarea lui), ci de un demers stadial, pe care-l realizează un individ în direcția cunoașterii de sine, demers util atît pentru autoeducație și stabilirea nivelurilor de aspirație individuală, cît și pentru psihodiagnoză (relatările subiectului privind imaginea de sine, din cursul interviului clinic). Astfel, autocunoașterea presupune autoobservație, autoapreciere critică și autovalorizare, deci, în ultimă instanță, raportare și evaluare calitativă la idealuri, modele și exigențe sociale. Ca tehnici de corectare a subiectivității în autocunoaștere, GH. ZAPAN propune «metoda aprecierii obiective», iar URSULA SCHIO-

PU, M. GIRBOVEANU și P. MUREȘANU propun testul celor 3 profile (itemii testului conțin atribute caracteristice «omului concret, obișnuit», «omului ideal» și «propriei persoane»). Pentru psihologia introspecționistă reprezintă o metodă autentică de cunoaștere a psihismului.

Cu privire la Introspecție, P. POPESCU-NEVEANU arată că este orientată spre interior, spre propriile stări și desfășurări subiective, spre deosebire de extrospecție. Introspecția desemnează o dimensiune reală a psihicului. În percepția obiectului este inclusă și percepția de sine, a observatorului. Cunoașterea lumii implică și cunoașterea de sine. Conștiința de sine și conștiința despre lume sînt indisociabile. Trăirile subiective reunesc internul cu externul. Introspecția, ca autopercepere prelungită prin autocunoaștere, constituie o latură necesară a relațiilor psihice. Dacă nu s-ar observa și cunoaște, omul nu s-ar putea perfecționa conștient. Socrate lega efortul cunoașterii de sine cu desăvîrșirea morală. Nu există o introspecție pură — autoperfecționarea nu se reduce numai la decizii pentru sine și autosugestie.

Experiențele culturale moderne dezvăluie în cunoașterea de sine importante mijlociri: comparări cu alții, observare a propriului comportament și chiar experimentare cu propria persoană pusă în diverse situații speciale pentru a-și dovedi calitățile și lipsurile.

Cunoașterea de sine se dovedește a fi mult mai dificilă decît cunoașterea lumii obiective.

Istoriceste, introspecția, ca metodă de cunoaștere psihică, descinde din filosofia clasică (din care psihologia s-a desprins) și reprezintă o extensiune a meditației și contemplării speculative asupra vieții psihice individuale. Psihicul nu poate fi desprins de materie, de corp, de creier.

I. KANT arată că psihologia este imposibilă, întrucît psihicul, cu toate proprietățile sale «apriorice» ar rămîne un lucru în sine; A. COMTE arată că introspecția nu permite o edificare pozitivă. Cunoașterea de sine este un act de dedublare: subiect — psiholog, devenind concomitent actor și spectator, dificil și limitat («nu poți să privești pe fereastră pentru a te vedea trecînd pe stradă»). Datele introspecției sînt mijlocite prin verbalizare (sau scris) și nu pot comunica toate simțirile și stările afective, apărînd plăsmuirile fanteziste.

În romanele psihologice Stendhal, Dostoevski, Proust, Kafka, au operat introspectiv și fantezist artistic.

o Autosugestia introspecției: s-a recurs la empatie, subiectul cercetător transpunându-se în situația altuia, încercînd să reconstruiască experiențe subiective ale unei alte persoane, rămîine totuși un dubiu. Dar este greu să se renunțe la indicatorii subiectivi. Școlile de la Würzburg și Marburg, inspirate de fenomenologia lui HUSSERL, caută să revizuiască introspecția și să o adapteze experimentului obiectiv. Se introduc unele corecții. Subiectul în timp ce rezolvă o problemă — trebuie să se exprime cu voce tare, prin reflexie vorbită, dînd indicații cercetătorului asupra modului cum gîndește și a etapelor parcurse. Altă variantă a experimentului introspectiv este relatarea verbală după execuția sarcinii (nu în timpul ei), adică metoda retrospectivă.

În formularea diagnosticului medicul recurge la informațiile pe care le dă bolnavul despre stările lui organice și psihice, dar nu rămîine la acestea, ci recurge la multe alte date și rezultate ale probelor.

Psihologia cibernetică face abstracție de introspecție, pentru că dispune de modele precise și edificatoare, orice cunoaștere este mijlocită, iar psihologia contemporană centrată pe acțiune are un caracter multidisciplinar.

METODA BIOGRAFICĂ ÎN PSIHOLOGIE

Biografia ca metodă de cercetare științifică, urmărind cunoașterea omului, este întîlnită în scrierile lui J. GOTTFRIED HERDER (1744—1803) și ale lui Ș. DILTHEY (1833—1911), ca acel apel la comprehensiune, un fel de intuire, de retrăire a soartei tipice a unui om, care se bazează pe o cunoaștere aprofundată a cursului vieții sale, a datelor biografice.

S. FREUD este însă acela care a dat un avînt deosebit interesului pentru biografie căutînd originea simptomelor nevrotice în detalii de ordin biografic, obținîndu-le însă prin procedee speciale: asociația liberă, analiza visurilor și a reacțiilor psihice greșite.

P. POPESCU-NEVEANU a utilizat pe larg datele biografice în lucrarea «Tipurile de activitate nervoasă superioară la om» (Buc., Éd. Academiei, 1961, pag. 285—340).

El fixează o «programă a studiului biografic», pe care o prezentăm ca model inspirativ de orientare și investigare:

I. Anul nașterii, condițiile de sănătate ale copilului.

II. Mediul familial:

Părinții: situația socială, posibilitățile pedagogice; particularitățile lor psihice (temperament, caracter), atitudinea lor unul față de altul.

Condițiile materiale și sanitare de existență ale familiei.

Atitudinea fiecărui părinte față de copil și felul cum s-a dezvoltat.

III. Condițiile și particularitățile dezvoltării pînă la vîrsta școlară:

— caracteristica motricității și afectivității pînă la 2 ani;
— cînd începe să meargă;

— condițiile formării limbajului și particularitățile dezvoltării lui (cînd apar primele cuvinte, tempoul dezvoltării, intensitatea fizică a vorbirii: voce puternică, strigată sau scăzută, șoptită);

— caracteristica dinamică a conduitei copilului în condițiile jocului (2—7 ani); nivelul dezvoltării în joc a energiei, independenței, disciplinei;

— analiza comparativă a dezvoltării capacităților vorbirii, inteligenței și desenării, deprinderilor muzicale, imaginației;

— regimul de educație aplicat copilului de către părinți;

— educarea ordinii și deprinderilor elementare de muncă;

— mediul social în care se dezvoltă copilul; legături active cu copiii și maturii;

— concluzii asupra trăsăturilor de temperament și caracter care se constată la 6—7 ani (tonus afectiv, echilibru sau neechilibru în conduită, mobilitate sau inerție, energie, disciplină, atitudini conștiente, bune deprinderi, cunoștințe, trăsături voluntare, timiditate și curaj);

— pregătirea pentru școală.

IV. Dezvoltarea însușirilor persoanei în perioada educației și instrucției școlare.

Atitudinea familiei față de școală.

Atitudinea copiilor față de școală:

— procesul de asimilare, acomodare și adaptare la condițiile școlare (primele zile de școală, duricia și particularitățile procesului);

— greutăți principale ale primei perioade de învățare în școală;

— regimul de îndeplinire a sarcinilor școlare acasă;

— analiza comparativă a însușirii scrisului, cititului și desenului;

- rezultatele învățării și influențele asupra școlarului;
- dezvoltarea capacității de muncă.

Activități de joc și sport:

- inițiativă și rezistență;
- mobilitatea în joc și sport.

Dezvoltarea sub influența comunității școlare:

- atitudinea față de învățător;
- conduita în colectivul școlar;
- relații de prietenie;
- conduita în mediul familial, comparativ cu cea din mediul școlar.

Educarea disciplinei, a inițiativei și spiritului de răspundere în școală și alte organizații.

Educarea persistenței și înfrângerea greutăților ivite din cauza neconcordanței dintre nivelul dezvoltării fizice și intelectuale și necesitățile împlinirii de sarcini noi în școală și familie.

Intâmplări și fapte care au avut o influență importantă asupra persoanei.

Caracteristica activității școlare la diferite etape ale școlarității:

- formarea spiritului sistematic de muncă;
- starea capacității de muncă;
- cultura limbajului;
- atitudinea față de diferite obiecte de studiu;
- influența învățătorilor, rolul lor în dezvoltarea copilului;
- lecturi și ocupații practice extrașcolare;
- dezvoltarea comparativă a gândirii concrete și abstracte.

Volumul și nivelul cunoștințelor la terminarea școlii.

V. Interese și capacități.

Condițiile alegerii viitoarei profesii:

- educația prin muncă și atitudinea față de muncă în diferite etape ale dezvoltării;
- interese și convingeri;
- scopuri și activitatea îndreptată spre rezolvarea lor.

Formarea atitudinii față de societate prin intermediul școlii, familiei, altor organizații, lecturi și alte influențe.

Analiza trăsăturilor de temperament și caracter la 15—18 ani.

VI. Dezvoltarea după intrarea în muncă sau facultate.

Noul mediu și influența lui.

Atitudinea față de noua ocupație.

Adaptarea la noile condiții independente de muncă:

- învingerea greutăților;
- regimul și capacitatea de muncă;
- tendința de îmbunătățire a muncii;
- caracteristica dinamică a conduitei în cadrul activității.

Munca în diferite organizații.

Atitudinea față de alții:

- cum apreciază pe alții și cum este apreciat;
- colectivism;
- comunicabilitate;
- legături de prietenie și dragoste.

Atitudinea față de sine însuși:

- analiza autocritică;
- eforturile de autoeducare.

Dezvoltarea gândirii în activitate.

Corelația dintre trăsăturile de caracter și capacități.

Alte împrejurări care au influențat dezvoltarea.

VII. Actualele trăsături privind tipul de activitate nervoasă superioară.

Metoda biografică în psihologie este considerată ca o metodă suplimentară de stabilire a diagnosticului în psihiatrie — și principală în pedagogie — constând, deci, în prezentarea în ordine cronologică a principalelor evenimente din existența subiectului și a semnificației lor pentru acesta. Metoda biografică a fost folosită dintotdeauna în psihiatrie; americanul A. MAYER a insistat asupra ei. Prețuiesc metoda biografică și psihopatologii și psihiatrii K. SCHNEIDER, BINSWANGER și MINKOVSKI. Biografia deschide demersul perspectivei terapeutice, fiind una din părțile de acces ale acesteia.

În realitate nu există un consens în ce privește metoda biografică.

Unii consideră metoda biografică o formă de convorbire. Astfel, W. SCHRAMEL (1964) examinează «anamneza» împreună cu convorbirea. O serie de date însă le procurăm prin studiul unor documente: acte oficiale, matricole școlare, caiete de compuneri, jurnale, scrieri, foi de observație medicală și unele produse ale activității ca: desene, picturi, sculpturi, montaje etc.

Metoda biografică constă, deci, într-o analiză sistematică a datelor privind trecutul unei persoane și a modului ei actual de existență. Specificul său constă mai mult în interpretare, fiind o «hermeneutică» a datelor biografice caracteristice unei persoane. În sens strict științific analiza datelor biografice se află la începutul elaborărilor.

Totuși, s-au creat mai mult «inventare» biografice, care, deși nu s-au bazat decît pe verificări empirice, s-au dovedit a avea o bună funcție predictivă în relație cu o serie de profesii și activități, de ex.: funcționarii de bancă, inginerii, cercetătorii științifici, creatorii de artă, cei cu studii superioare etc.

În toate țările lumii — cînd e vorba de selecționarea de cadre pentru funcții de conducere, se acordă multă atenție informațiilor biografice, bineînțeles fără a se limita la ele (ANNE ANASTASI — «Psychological testing», New York, Mac Millan, 1976, pag. 615 și «Traité de psychologie appliquée», dir. M. RENCHLIU. «Travailleurs et emplois», Paris, P.U.F., 1971, pag. 73—76).

Cel care are meritul de a fi aprofundat resursele metodei biografice (prin studii care au durat peste 15 ani), este psihologul german HANS THOMAE (Das Individuum und seine welt, Göttingen, Hogrefe, 1968). După ce în monografia amintită întreprinde o analiză critică foarte minuțioasă a psihologiei personalității și a metodelor sale, el ajunge la concluzia că trebuie să ne reîntoarcem «înapoi la izvoare», ceea ce se poate realiza studiind autobiografiile povestite de oameni obișnuiți, dar apelînd la resurse încă insuficient studiate ale metodei biografice. Apoi H. THOMAE face o amplă analiză a acestei metode înfățișîndu-ne o serie de puncte de vedere din care poate fi studiată personalitatea prin intermediul biografiei. Această «reîntoarcere la izvoare» este mai puțin artificială, adică: diferitele ocupații ale individului, în situațiile firești de viață, ne oferă o ierarhie a valorilor, a motivelor și ne permit să clarificăm anumite perioade după modul obișnuit de a acționa, și nu după aspecte izolate ale reacțiilor.

H. THOMAE examinează modul în care poate fi analizat materialul biografic, ajungînd la schițarea a 29 puncte de vedere, categorii ce pot fi utilizate în acest scop. Preocuparea de a interpreta este centrală. Categoriile amintite (cele 29) se împart în 4 grupe:

Categoriile formale

Repaosul — activitatea, se apreciază (autorul utilizează o scară de notare cu 9 trepte): gradul de **activism** și volumul pe care-l ocupă repaosul;

Gradul de independență al subiectului față de condițiile exterioare;

- Angajarea**, adică atașamentul afectiv față de situație;
- Uniformitate — schimbare**, notează tendința spre rutină;
- Armonia sau perturbarea**, provocată de situații frecvente de tensiune;
- Tonalitatea negativă sau pozitivă a dispoziției** subiectului;
- Inchiderea sau deschiderea** față de situație, descrie gradul de înțelegere al solicitărilor;
- Tematizarea**, măsură în care subiectul își organizează activitatea în direcția unor scopuri conturate.

Categoriile cognitive (de conținut)

Sînt cele mai sărace, deși sînt caracterizate drept «spațiul de viață». Cuprind aspecte foarte importante: imaginea subiectului față de familie (în special de părinți), imaginea partenerului de viață (soțul, soția), imaginea despre profesie și despre societatea în care trăiește. Aceste aspecte concrete nu se rețin (în studiu), conținutul lor este abstractizat în **5 categorii**:

- forța de atracție (intensitatea trăirilor);
- perturbare—armonie;
- închis—deschis;
- prietenos—dușmănos;
- «revendicativ—încrezător în sursă».

Din aceste 5 categorii primele 3 se deosebesc puțin de categoriile formale; se adaugă încă 4 categorii sintetizînd imaginea de sine: dacă subiectul se consideră:

- puternic sau slab;
- iubit sau antipatizat;
- autonom sau independent;
- norocos sau ghinionist.

Grupa a treia de categorii are analiza cea mai interesantă a tematicii existenței care se referă la direcțiile comportării persoanei (o temă se suprapune de obicei cu un motiv). Autorul H. THOMAE distinge 7 categorii mai importante:

- tematica reglativă — cuprinde acțiunile care urmăresc refacerea unui echilibru tulburat dintre organism și mediu (lupta împotriva foamei, frigului, bolii etc.);
- tematica reglării anticipatorii, cînd luăm măsuri pentru a preîntîmpina apariția unui dezechilibru (neaprovizionarea din vreme cu lemne, hrană, caiete etc.);

— activarea existenței (participarea la spectacole, discuții, călătorii etc.);

— integrarea socială, preocuparea de familie, frecventarea unor prieteni, a unor organizații politice sau profesionale etc.;

— tematica ridicării sociale, prin diferite moduri de activitate;

— tematica creativă, eforturile prin care se urmărește realizarea de sine, creația;

— tematica normativă, cuprinde acțiunile care se întreprind în vederea respectării unor norme sociale (ex. satisfacerea stagiului militar).

Grupa a patra de categorii se referă la «tehnica existenței», adică la modurile de reacție prin care persoana răspunde la solicitările ambianței:

— cel mai important mod îl constituie acțiunea, solicitând efort și îndreptată spre un scop deliberat (diferite moduri de muncă);

— adaptarea;

— tehnicile defensive (mecanismele de apărare ale Eului: raționalizarea, negarea etc.);

— reacții de evadare (schimbarea locului de muncă, fugi de acasă ș. a.);

— tehnici agresive, în care se intenționează prejudicierea unei persoane.

Numai simpla enumerare a acestor categorii ne atrage atenția că metoda biografică are resurse bogate, că se pot observa numeroase și variate aspecte importante caracterizând pe subiect. H. THOMAE scrie că: «Acesta nu formează nicidecum un sistem închis de categorii, ci oarecum o sită de ochiuri foarte largi, a cărei folosire adecvată poate eventual să ne furnizeze indicații cu privire la direcția în care pot fi folosite și găsite anumite componente ale unei trăiri a sensului specific individual».

H. THOMAE evită influențele sociale (deși le recunoaște însemnătatea), întrucât ele au un rol uniformizator. Din această cauză, la categoriile cognitive, în loc să recurgă la referiri concrete (dragostea sau frica de tată, încadrarea armonioasă sau nu în familie, raporturi concordante sau divergente cu soția, interesul pentru profesie sau absența lui etc.), el abstractizează foarte mult toate aceste relații vorbind de: perturbare—armonie, prietenos—dușmănos etc.

Psihologul german dă o mare importanță motivației și valorilor în interpretarea personalității.

Structura totală a sensurilor — adică mentalitatea — este o unitate de contrarii, deoarece și între motivele, tendințele, interesele noastre există contradicții. În multe cazuri există dominante clare, ceea ce asigură o mentalitate fermă, alteleori lupta motivelor e mare și apare conduita variabilă, șovăielnică, personalitatea este slab integrată.

Mentalitatea (A. COSMOVICI) are un rol esențial în comportamentul unei persoane: aceasta reacționează în conformitate cu ea. Despre influența mentalității asupra dinamicii persoanei vorbește și H. THOMAE. Mc. DOUGALL pune accent pe importanța «sentimentului de autoconsiderare», iar G. ALLPORT arată că personalitatea este o «constelație de atitudini» și se ocupă de rolul unei «filozofii unificatoare a vieții» caracteristică individului, filosofie care se poate întrevedea urmărind ierarhia valorilor (G. ALLPORT — «Structura și dezvoltarea personalității»).

Mentalitatea exprimă și rezultatul interacțiunii dintre aptitudini, pe de o parte, și factorii motivaționali, pe de alta. Diagnosticul mentalității se poate realiza analizând materialul biografic, modurile curente de acțiune ale individului; deci ancorarea în psihologia vieții și experienței cotidiene a omului concret cu toate problemele sale.

Sînt mai multe forme de **anamneză**, după gradul lor de detaliere. W. SCHRIMAL («Exploration und Anamnese, in Handbuch der Psychologie, 1964»), amintește 3 categorii:

- anamneza completă;
- anamneza cursului vieții;
- anamneza parțială.

Anamneza cursului vieții reprezintă reconstituirea vieții subiectului cu toate evenimentele importante.

Anamneza completă, după Gh. BUHLER, trebuie să cuprindă trei categorii de date:

- obiective (cadrul vieții, evenimentele);
- subiective (trăiri — motive, temeri, obsesii);
- realizări-producții (desene, aparate confecționate).

Anamneza completă presupune pe lângă acumularea unor date biografice și o convorbire clinică detaliată privind atitudinile, sentimentele, visele etc.

Anamneza parțială cuprinde un număr restrîns de date cu privire la familie, starea sănătății, pregătirea școlară și profesională ș. a., necesare în orice examinare psihologică.

La aceste 3 forme H. THOMAE adaugă una utilizată de el cu mare succes: analiza unor microunități biografice (de preferat ar fi analiza unei zile obișnuite de la trezire pînă la adormire plus o zi de duminică, o zi de vacanță înregi-

strată pe bandă de magnetofon — povestirea). Psihologul trebuie să știe să asculte și să participe, mulțindu-și dispoziția pe a subiectului.

G. CLAUSER (Lerbuch der biographischen Analyse, Stuttgart G. Thieme, 1963) solicită persoanei să întocmească în scris biografia, urmînd un punctaj amănunțit care i se înmînează de la început. Procedeu nu este indicat la oameni normali — în ex. psihologic — dar e avantajos în psihopatologie (nevroze). Psihologul trebuie să favorizeze mărturisirile (confesiunile) sincere, trebuie să evite omisiunile.

Pentru evitarea omisiunilor, s-a alcătuit un ghid de anamneză (A. COSMOVICI, MARIANA CALUSCHI, «Adolescentul și timpul său liber», Iași, Editura Junimea, 1985; A. COSMOVICI, «Metode de investigare a personalității» în «Probleme fundamentale ale psihologiei», vol. I, Buc., Ed. Academiei, 1980). Autorii sus-menționați se ocupă și în prezent — în cadrul catedrei de psihologie a Universității Al. I. Cuza — Iași, de resorturile metodei biografice în psihologia științifică, de unde am cules și noi informații colajate.

Autorii menționați, începînd cu anul 1976, au cules 600 de biografii povestite de elevi din anii II, III și IV de liceu, cerîndu-le să-și povestească viața (o zi obișnuită școlară, o zi de duminică, o zi de vacanță).

Ghidul cuprinde următoarele rubrici principale:

- A. Aspectul fizic și îmbrăcămintea.
- B. Părinții:
 - profesia lor, nivelul material (aproximativ: casă, automobil, pămînt etc.)
 - relațiile dintre ei;
 - cît sînt de ocupați;
 - se ocupă de copil, se preocupă de rezultatele școlare, îl ajută la lecții, cît de des?
 - de care din părinți se simte mai apropiat (pe care îl preferă)?
 - părinții sînt mulțumiți de copil sau se plîng?
- C. Frați, surori:
 - vîrsta și ocupația fiecăruia;
 - cu care din ei se înțelege mai bine, dar mai rău, de ce?
 - care este copilul preferat de părinți?

- primește ajutor la lecții de la vreunul din frați; acordă ajutor?
- D. Viața în familie:
- mai multe persoane în familie (bunici, mătuși etc.), cum se împacă copilul cu ele?
 - participă el la treburile gospodărești? la care? cît timp îi ia gospodăria?
 - merge la spectacole cu părinții? la care? cît de des?
 - cum își petrece o zi obișnuită de școală (în amănunt, exceptînd perioada petrecută în clasă, se cer indicații cu privire la durata unor activități); se va insista ca elevii să precizeze durata mijlocie a pregătirii lecțiilor (exclusiv problemele făcute din proprie inițiativă);
 - cum își petrece o zi de repaos (duminica sau sîmbăta).
- E. Gazda (cînd e cazul):
- e rudă cu elevul; cît plătește?
 - cum stă: cu cineva în cameră? cine mai locuiește în cameră (apartament)? cum se înțelege cu ei? este ajutat sau ajută la lecții? este căldură? lumină?
 - doarme bine și suficient?
 - gazda se preocupă de felul cum merge la școală? îi face uneori morală? îl pune la treabă în casă? se înțelege cu ea?
 - îi este dor de casă? de cîte ori pe trimestru merge acasă?
- F. Condiții școlare:
- In trecut:
- ce obiecte preferate a avut?
 - ce condiții de învățatură a avut în trecut; mai bune sau mai rele ca în prezent?
 - în ansamblu, exigența în școlile din trecut era mai mare sau mai mică decît acum?
- In prezent:
- care sînt disciplinele școlare care îi plac mai mult? care îi plac mai puțin?
 - care discipline implică cel mai mult timp de pregătire?
 - după o zi mai grea de școală se simte mai obosit?
 - are sarcini în cadrul organizației (hoby)?
- G. Timpul liber:
- cum își petrece o zi obișnuită de vacanță mare?

- Ce carte a citit în ultima săptămână? Practică vreun sport? Care? Cît timp pe săptămână? Are bicicletă? Se plimbă cu ea?
- Cît timp stă la televizor?
- Merge la discotecă? Știe să danseze?
- Are o prietenă (prieten)?
- Cîți prieteni are? Se distrează împreună sau și învață?
- Face parte din formații artistice?
- A făcut sau face colecții? Ce fel?
- Se ocupă de montaje tehnice, aparate?
- «Ce-ți place să faci cel mai mult cînd ești liber și n-ai nici o obligație?

H. Impresii deosebite: are vreo amintire deosebită fie frumoasă, fie a unui moment foarte greu? Care anume? (se cer detalii).

Orientarea școlară și profesională:

- Ce vrea să facă după terminarea primei trepte de liceu?
- Ce face dacă nu reușește la școala dorită?
- Ce vrea să facă după terminarea liceului?
- Ce-ar face dacă n-ar izbuti la facultate?
- Ce părere au părinții în legătură cu viitorul său profesional?

În timpul «discuțiilor biografice» nu se respectă în succesiune și ordine punctele din ghid, ci în funcție de dispoziția subiectului și asociațiile amintirilor.

Anamneza în psihiatrie și psihopatologie (gr. anamnesis = «acțiune de a-și aminti»)

În concepția lui PLATON, creatorul termenului, anamneza desemna amintirea unor idei contemplate de sufletul omenesc în existența sa antepămînteană. În **medicină** — anamneza este un instrument activ de lucru: în stabilirea diagnosticului, în tratament și ca predicție a evoluției. În **psihiatrie** ca și în psihologie, medicul prin anamneză culege informații privind actuala stare a subiectului, urmărind să aprecieze **gradul depărtării de axa normalului**, să «monteze» anumite repere biografice, care orientează spre fondul structurii personalității, spre dinamica procesului morbid în desfășurare, spre direcția sa de viitor. Se pare că «nimic nu este mai greu decît stabilirea istoriei subiectului și a bolii sale» (Y. PELICIER), că selecționarea informa-

țiilor rareori se poate face dintr-o singură examinare (consultație). Elaborarea unui **profil tridimensional** al subiectului (biologic, psihologic, social) nu se poate face numai criteriologic riscând estomparea personalității bolii. O sistematizare a anamnezei, chiar pe «puncte», este utilă, deoarece relevă semnificații diagnostice, prognostice și de angajare terapeutică, cu atât mai mult, cu cât bolnavul psihic:

- nu este totdeauna conștient de boala sa;
- nu poate evoca totdeauna istoricul bolii din cauza stării sale;
- nu oferă totdeauna o expunere logică, inteligibilă și plauzibilă.

Sistematizarea anamnezei:

I. Date biografice:

- vârsta, sexul, profesia;
- relațiile cu părinții (divorț, adopțiune);
- relațiile cu familia (modelul comportamental marital și față de ceilalți membri ai familiei, mediul familial psihotraumatizant);
- copilăria (infirmitatea, carența afectivă, carență sau exces de autoritate, factori sociali deficitari, atitudini nevrotice);

II. Antecedente heredocolaterale (riscul ereditar):

- prezența alcoolismului;
- suicid;
- generalități (arbore genealogic);
- afecțiuni psihice sau somatice ale unuia din părinți (necesitînd internare);

III. Antecedente patologice:

- afecțiuni somatice;
- psihoze afective cu un episod depresiv ignorat în tinerețe;
- alte afecțiuni psihice manifestate clinic (subclinic sau neobservate);

IV. Istoricul bolii actuale:

- debut: brutal, exploziv, secundar, lent.

V. Manifestări în sfera comportamentului:

- relatări ale anturajului;
- tentative de suicid (nereușite, reușite, spectaculoase, nespectaculoase);
- acte de violență, accidente;

* * *

Anamneza — asociativ liberă. Metodă propusă de F. DE-UTSCH, inițiatorul medicinei psihosomatice, în care evenimentele ce pot căpăta o interpretare psihanalitică sînt cu rigurozitate reținute în cadrul anamnezei aplicate celui suferind de o afecțiune somatică. Această abordare a oferit o serie de demersuri utile pentru psihanaliză, în deschiderea sa către medicina psihosomatică.